0 0.

om

Fuglefang

Beskrivelse

over

Fuglefangsten

ved

Drangøe

udi Island.

Efter Hs. Kongel. Majest. allernaadigste Befaling
udgiven ved Rentekammerets Foranstaltning,
til frie Uddeling paa Færøe.

Kiøbenhavn.
Trykt hos Johan Rudolph Thiele,
1784.

Fortale.

Som en indfødt Islænder, der i mine unge Aar havde bivaanet Fiskeriet ved Drangøen i Skagefiorden i Island, hvor en hidtil paa andre Steder ubekiendt Maade at fange Svartfuglen (kaldet paa Færøe Lomvii og Alka, men under eet Navn Steurfuglur, og i Systemet Uria Lomvia og Alca torda) er brugelig, lærde jeg den hele Omgangsmaade med denne Fangst, og fik derfor i Aaret 1782, efter-

at det Islandske Litteratur-Selskab var oprettet, desstørre Anledning til at skrive en liden Afhandling derom (som nu findes i dette Selskabs Skrifters 3. Deel, Pag. 216 o. f.), for at give Indbyggerne paa andre Steder i Island Underretning om denne Omgangsmaade, hvor den endnu ikke er bekiendt, men kunde dog med megen Fordeel anvendes, som tydelig kan erfares af Olafsens og Olavii Reise-Beskrivelser. Men som mit Øiemeed ikke syntes dermed fuldkommelig opnaaet, da jeg deels ved at have igiennemlæst Lucas Debes Færøers Beskrivelse, og deels ved mundtlig Samtale med en veltænkende, og med dette Lands Forfatning meget vel bekiendt, indfødt Færøenser,

var

var bleven overbeviiſt om, at denne Drangeiſke Maade kunde anvendes der med megen Nytte; anſeet at Fuglefangſten der udgiør en ikke ubetydelig Næringsvei, der desuden, efter den færøeiſke Maade at drive den paa, er underkaſtet ſaa mange Livsfarer, den Drangøeiſke derimod ingen: ſaa har jeg tillige overſat denne min Afhandling paa Danſk; og for at giøre Beſkrivelſen over Redſkaberne til denne Fangſt ſaa meget fatteligere, har jeg, foruden en Tegning over ſamme baade i det Heele og ſtykkeviis, ladet forfærdige en Model, der i alle Maader i det Smaa ligner og ſvarer til Redſkabet ſelv i det Store.

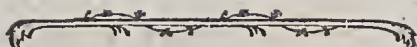
Det

Det skulde inderlig glæde mig, om mine Forfædres gamle Landsmænd kunde høste den Nytte af mit Forsøg, som jeg haver sigtet til, og af Hiertet ønsker.

O. Olavsen.

§. 1.

§. 1.

Fuglebrætterne (A) ere af Træe, omtrent en halv Tomme tykke, fiirkantede, dog noget lidet længere end de ere brede til, med tvende Baand (B) neden under (af samme Slags Træe, som Brætterne selv); disse ere heftede faste til de Stykker Træe, hvoraf Fuglebrætterne ere giorte, med Træepinde, henimod 6 Tommer langt fra hver Ende, og midt paa hvert Tverbaand er et Hul. Man udvælger helst til Fuglebrætterne hvidt og læt Drivetømmer; dog kan man og bruge norske Bræder eller Bord, hvori smaa Knaster findes; ligeledes al Slags tæt Træe, som flyder læt: og det Slags Træe vælges just hertil, fordi det er særdeles magtpaaliggende, at Fuglebrætterne ikke skulle kunne trække for meget Vand i sig; thi hvis dette skeer, blive de igiennemtrukne af Vand, flyde ikke læt, og blive derfor

svære, ubeqvemme at behandle, og ikke saa varige Desuden, naar de ikke kunne holde sig godt over Vandskorpen, river Søen, i det den slaaer over Brætterne, de opspendte Snarer need, saa at Fuglene ikke kunne hefte fast deri. De største Fuglebrætter ere 2 Alen lange, og 1¼ Alen brede; men de mindste 1 Alen lange, men ¾ Alen brede. I hver Nederstade eller Fuglebrætte-Flok) ere 4 Fuglebrætter (a), lige store, men det 5te (b), som er det nærmeste ved Ankeret, og kaldes Ankerbræt, er altid noget større, og har trende Tværbaand neden under. Paa hvert af disse Fuglebrætter blive borede omtrent 80 smaae Huller, som gaae alle skraas, eller efter en Hiørnelinie, dog det eene altid lige langt fra det andet. Men saasom Ankerbrættet er det største, ere sædvanlig derpaa 100 Huller; nogle pleie og at bore derpaa 150 Huller, men 100 paa hvert af de andre. Hullerne maae ikke være større, end at de netop kunne svare til Snarernes Tykkelse.

§. 2.

Ligesaa mange Huller, som der ere paa hvert Fuglebræt, saa mange Snarer behøves der til samme. De see ud som Fig. C, og

ere

ere giorte af Hestehaar, paa den Maade, at man tager en ganske ukryllet Lok af Hesterumpen, hefter dens eene Ende et Sted fast, og snoer den saa indtil Rundingen løber af sig selv langsom op til den anden Ende, da Lokken lægges sammen i Midten, uden at der maae løbe nogen Kurv paa dens saaledes sammenlagte Totter; saa slaaer man en Knude paa den eene Ende, for at Snaren ikke skal kunne løbe op. Snarerne ere omtrent saa tykke som en liden Gaasefieder, men $\frac{3}{4}$ Alen lange. Man stikker derpaa den Ende af Snaren, som ingen Knude er paa, op igiennem Hullerne paa Fuglebrætterne fra den Side, hvor Tværbaandene ere, og trækker den saa op fra den anden Side indtil Knuden staaer imod for neden. Derefter spender eller opstiller man Snaren, ved at trække dens Stilk igiennem det Øie, som dannes i det den snoede Haarlok bliver lagt sammen i Midten, da man derved faaer en Løbeløkke; og naar alle Snarerne ere saaledes færdiggiorte, kaldes Fuglebrætterne at være spendte eller opstilte til Fangst.

Man kan og giøre Snarer af godt Mankehaar, paa den Maade, at man tager en Lok ganske ukrympet, ligesom den falder naturlig paa en levende Hest, men dobbelt saa tyk som

af Rumpehaaret, fordi den maae deles i tvende Totter. Man slaaer da Knude paa den eene Ende, som ikke kan løbe op, trækker saa den anden Ende op igiennem Fuglebrætshullerne, indtil Knuden slaaer imod, deler saa Lokken i tvende lige tykke Totter, og snoer dem begge hver for sig saa haardt, at Rundingen, naar de blive lagte tilsammen, kan løbe frem til Enden. Derefter slaaer man en Knude foran, klipper derpaa de løse Haar bort af Enden, og spender saa eller opstiller Snaren som før er sagt. Til Snaren bør helst vælges stivt Haar, og af den Aarsag er Rumpehaaret bedre end Mankehaaret, som derfor aldrig bruges, uden naar Rumpehaar ikke ere at faae. Thi naar Fuglebrætterne ligge spendte paa Søen, slaaer Søedrevet over dem, hvor lidet det end kuler, og hvis Snarerne da ikke ere stive, lægge de sig, og Spendingen bliver saa slap, at ingen Fugl kan besnæres deri. Af den Aarsag har jeg hørt, at Formændene ved Drangsøen vælge helst Rumpehaar af uskaarne Heste, som det, der skulde være det stiveste og beste; derfor bliver det og taget af levende, men aldrig af døde Heste. Det er og at agte, at jo blødere Haaret er, jo haardere og nøiagtigere skal det snoes, og derfor stryger og jevner man

Tot-

Totterne, for at der ikke skulle kunne løbe Kurver paa nogle af dem.

§. 3.

Fuglebrætsbaandene (d) flettes af Hestehaar, omtrent saa tykke som et smalt Reeb, hvert for sig henimod sem Alen langt, med et lidet Stykke Træe (e) i den eene Ende. Med dem binder man Fuglebrætterne sammen paa den Maade, at den eene Ende af Baandet bliver trukken op igiennem det Hul, som er midt paa de Tværbaand, der hefte Stykkerne i Fuglebrætterne tilsammen, indtil fornævnte Træestykker staae imod; derpaa bliver den samme Ende af Baandet bundet i Tværbaandshullet paa et andet Bræt, og der slagen en Knude for, som ikke maae løbe op. Man pleier undertiden at beklæde Fuglebrætsbaandene oppe ved Træestykket, hvor de slides i Tværbaandshullerne, thi ellers er at befrygte, at de gaae der i Stykker.

§. 4.

Fuglebrætsbøierne (f) ere smaa Kievler eller Rødder af Drivetømmer, hvilke især vælges hertil, fordi de ikke trække meget Søevand i sig, og flyde derfor lettere end andet Slags Træe.

Træe. Det kan være ligegyldigt, hvilken Dannelse de have, og derfor pleier man at lade dem beholde sin naturlige Skikkelse. Paa hver af dem især bliver boret et Hul, hvor man bedst synes, dog helst hvor de findes at falde noget tynde; derigiennem trækkes en temmelig tyk Line, som fæstes dertil med een eller flere Knuder; men Enderne paa Linen lader man hænge løse, for at binde Bøierne dermed paa Trossen, naar Redskabet skal sættes i Søen.

§. 5.

Trosse kalder man Ankertouget (g), til hvilket hver Fuglebrætte-Flok bliver bundet, og som holder dem faste paa eet og samme Sted, at de ei skal kunne drive. Den flettes af Hestehaar, lidet tykkere end Fuglebrætsbaandene, og behøves kort eller lang, alt ligesom Dybet, hvor Brætterne skulle sættes, er større eller mindre. Ved Drangøe slaaer man den og undertiden af tvende Lodliner. Den eene Ende af Trossen (h) stikkes igiennem Hullet paa Ankerbrettets Mid-Tværbaand (i) op igiennem Hullet (k) paa Brættet selv, ned igien paa den anden Side af Tværbaandet, og trækkes saa til, indtil at Knuden, som bliver slagen paa Enden af et Stykke Træe, der bliver

heftet

heftet til den, staaer imod. Derpaa bliver den løse Ende tinkken igiennem Hullet paa det første Tværbaand, og da kommer Brættet til at ligge fast i Søen, og slaaes ikke saa lettelig om, hvormeget Bølgerne end skulde hæve sig, som om Trossen allene blev bunden till det første Baand paa Brættet. Herpaa blive alle fem Bøier bundne til Trossen, henimod sex Alen fra hverandre, med de Liner, som før blev meldt (§. 4.) at skulle trækkes igiennem Bøierne, at de ikke skal kunne gaae løse; de flyde paa Søen paa det overskydende af Linen. Den iblandt Bøierne, som er næst ved Ankerbrættet, er fuldkommen to Favne langt fra samme, men den, som er længst borte, er den største, og kaldes Ankerbøie; thi lige ned fra den gaaer Trossen (l), i hvis nederste Ende Ankeret (m) bliver bundet, som er en langagtig Steen, der tages af Strandbredden, og krydsbindes med et Toug.

Man vælger heller en langagtig og ujevn, end en rund og glat; thi hiin holder fastere i Bunden, om det end blæser stærkt, hvorfor man og da saa meget vissere kan finde Redskabet igien.

§. 6.

Af det, som hidtil er sagt, kan let forstaaes, at det, som Fiskerne ved Drangøen kalde Nederstade, bestaaer af 5 Fuglebrætter, 4 Fuglebrætsbaand, 5 Bøier, een Trosse, og eet Anker.

Saadanne 5 Nederstader høre til hvert 6 Mande-Far, og meget ofte bruges 6, hvilket heel vel lader sig giøre.

§. 7.

Naar Nederstaderne ere satte i Stand paa foranførte Maade, ere de i alle Dele saaledes beskafne, som de skulle sættes for Fuglene. Derfor synes ikke upassende, at beskrive Haandgrebene og Maaden at behandle dem paa, fra den Tid man tager fra Landet, indtil man lander igien.

Naar man har sat Baaden til Søes, bringes Nederstaderne frem, og stables behændig den eene paa den anden, baade i Frem- og Bagstavnen. Brætterne lægges saaledes, at de Sider, som skulle vende op paa Søen, vende sammen eller til hverandre i Baaden; de tage da mindre Rum op, og de spændte Snarer holde sig bedre; dog passes, at Formanden

manden beholder fuldkommen Plads, som altid har det yderste Sæde i Bagstavnen, hvor han og har sine Sager liggende.

Bøierne og Trossen blive lagte paa de beleiligste Steder i Baaden, dog helst i det midterste Rum, for at være ved Haanden, naar de skulle bruges. Naar alting er sat i Stand paa forbemeldte Maade, tager man fra Land sædvanlig om Søndag Aften, og kommer igien Onsdag Aften. Mandskabet ligger paa Baadene denne halve Uge, og foruden Fuglefangsten driver tillige Fiskerie.

§. 8.

Naar man kommer ud til Øen, paa Fuglenes Opholdssteder, som kiendes deraf, at Fuglen samler sig der i smaa Flokke, da sættes to af Folkene, som ere de mindst duelige, foran i Baaden, naar Veiret er godt, for ved deres Aarer at holde den stille, at den ikke skal drive; naar det derimod stormer, behøves fire til dette Arbeide, da det øvrige Mandskab imidlertid først tager de Nederstader, som ligge øverst, sætte i Stand og spænde paa ny de Snarer, som ere blevne sammentrykte underveis, samt binde Fuglebrætsbøierne paa Trossen, og Ankeret paa dens Ende. Derpaa sætter Forman-

den sig paa den bagerste Tofte, tager Ankeret, og lader det falde langsom til Bunds, da Ankerbøien bliver lige i Vandskorpen, men de andre flyde oven paa, bundne til det overskydende af Linen. Men det bør tages i Agt, at Bøierne blive først bundne paa, efterat Ankeret er allerede i Bunden. Naar de ere alle lagte paa Søen, binder man den eene Ende af Trossen i Midtværbaands-Hullet paa Ankerbrættet, eller hefter den med en Knude til det Baand, som der er allerede blevet trukket igiennem begge Tværbaandshullerne, og lægger saa Ankerbrættet paa Søen, og saa fremdeles det eene efter det andet, og tilsidst Endebrættet, men alle ganske flade, saaledes at Snarerne vende op. To eller flere af Mandskabet, efter Veirets Beskaffenhed, roe imidlertid lidt frem-ad, dog saaledes, at Brættebaandene maae raade, og det eene Bræt blive saa langt fra det andet, som Baandene imellem dem ere lange.

Formanden tager sig i Agt for, ikke at slænge Ankeret ud, men passer, at det falder langsom til Bunden, for at der ikke skal løbe nogen Kurv paa Trossen. Paa Anker- og Endebrætterne, hvert for sig, binder man en Lokkefugl, som kaldes Bandingi eller Fange, paa den Maade, at den bliver sat midt paa Bræt-

tet, samt hver Vinge puttet i de Snarer, som ere de nærmeste paa hver Side, og Vingen derpaa trukken saa ofte igiennem, at Snaren derved bliver forkortet og stram, da man tilsidst lader den ligge over den sammenfoldede Vinge, for at Fuglen ikke skal kunne røre den; thi hvis den kan flagre med Vingerne, slaaer den alle de spændte Snarer ned, saa at ingen Fugl kan hæfte sig fast. Dette giør man for at lokke de Fugle, som ere rundt om, paa Brætterne. Dog ere de, som først komme ud til Øen, sædvanlig nødte til at sætte deres Nedersteder uden saadan Lokkefugl; men de, som komme bag efter, roe gierne til de andres Nedersteder, som først ere komne, hvis de see nogen Fugl paa dem, og tage da saa mange som de behøve til Lokkefugle, men sige dette dog bagefter til Eiermanden, og give ham igien de fratagne Fugle. Jeg troer, at udsloppede Fugle maatte kunde giøre den samme Nytte, som de levende, ja endog en Fugl af let Træe, udhulet og malet med Fuglenes naturlige Farve.

§. 9.

Det dybeste, hvor man kan sætte Fuglebrætterne, er 30 Favne, og da maae Trossen være 40 Favne lang; thi det overskydende af

Trossen, som ligger langs paa Søen, maae ikke være kortere end 10 Favne, ja endog længere, naar Søen er uroelig. Men det mindste Dyb til Fuglebrætters Sætning er 5 til 6 Favne. Naar de blive satte paa lavt Vand, behøves Trossen ikke nær saa lang som ellers, men da skal den vindes op i en Ring, og ikkun 5 til 6 Favne sættes ud; da behøves ikke heller, at saa meget af Trossen, som ellers, skal skyde over. Ved den af Trossen opvundne Ring, som ligger i Vandskorpen, skal bindes en Bøie, baade for at holde den oppe, og ligeledes for at holde Trossen lige op- og nedstaaende i Søen.

§. 10.

I Begyndelsen af Fuglefangsts-Tiden sætter man Nederstaderne heller hvor der er dybt; thi man siger, at Fuglen søger Bierget ikke saa meget først om Foraaret, og har derfor mere Lyst til at hvile sig paa Fuglebrætterne, end at flyve en lang Vei ind til Bierget. Derimod naar det kommer længere ud paa Fuglefangsts-Tiden, lægger man Nederstaderne nærmere ved Øen, hvor Fuglene da opholde dem, maaskee for at tage imod Ungerne, naar disse begynde

at flyve, og Mødrene at flytte dem ned fra Bierget ud paa Søen.

§. 11.

Maaden, at eftersee og tage Nederfladerne igien ind i Baadene, er næsten den samme, hvad enten der er stærk Strøm og Blæst eller stille Veir, undtagen at man først tager Ankerbrættet ind, naar det blæser stærkt, men Endebrættet, naar det er stille, og tager sig nøie i Agt for, at Brætterne ikke skulle kantre ved Rellingen af Baaden, hvilket kan forvolde, at Fuglen slider sig løs. Saaledes indtager man da det eene Brædt efter det andet. Nogle af Mandskabet tage da imod Fuglebrætterne, men andre sidde foran i Baaden, og lade den gaae eller drive langsom tilbage, tæt ved Siden af Fuglebrætterne, som maae flyde lige under Rellingen, saa at Formanden enten med Krogen eller med de blotte Hænder kan lange til dem. Men man bør og agte sig for, at de ikke komme til at gaae under Kiølen, hvilket let kan skee, hvis man roer dem alt for nær. Ligesaasnart som Brætterne tages ind, giøre de af Mandskabet, som ikke sidde ved Aarerne, for at trække Baaden fremad eller tilbage efter Behov, Fuglene løse, og knække deres Halse paa

den Maade, at de med den høire Haand tage fat om Fuglens Hoved, men med den venstre foran om Brystet, dreie saa Halsen lidet om, og trykke den tilsammen, saa at den faaer som en liden Bøining, og strække den saa hastig ud igien. Naar man saaledes bær sig ad, blod̕dreies Fuglen ikke. Det kalder man at bloddreie, naar der kommer Hul paa Halsen, saa at Blodet rinder ud. Derpaa bliver en Deel af de fangede Fugle kastede hen i Frem-, men dog den største Deel i Bagstavnen af Baaden.

Strax derpaa begyndes med at spænde eller opstille Snarerne igien paa den samme Maade, som før er meldt; og hvis nogen Kurv er løben paa nogen af dem, skal de stryges ud igien, indtil de blive lige saa jevne som i Førstningen. Naar dette er skeet, og alle Brætterne ere spændte paa ny, kaster Formanden dem ud paa den Maade, som før er meldt §. 8.; men imedens de spændes, holde Roerskarlene Baaden stille, saa at den hverken kan drive eller stramme Trossen, som man imidlertid lader blive liggende tillige med de paa Overløbet bundne Bøier, for at den hverken skal kunne gaae i Stykker, eller trække Ankeret til i Bunden, thi ellers kan det hæfte fast, hvis

hvis Bunden er stenet. Naar man paa den foran beskrevne Maade har første gang sat Nedderstaderne, pleier man at roe hen paa de Steder, hvor Fisken fanges, sætte der Lodder hvor bedst synes, og roe siden tilbage til Oen, hvor der er meest Lye, for at spise der, og sove lidet ud; men saasnart de vaagne igien, tage de ud paa ny, for at eftersee Nederstaderne. Paa Færøe derimod, hvor man har saa kort til Lands, kan man tage hiem og arbeide hvad der kan forefalde, imedens Nederstaderne ligge, hvilket gierne pleier at være henimod 6 Timer.

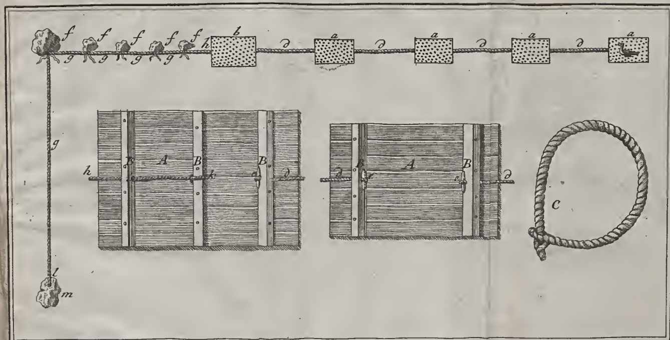
§. 12.

Naar man paa foranførte Maade haver efterseet Nederstaderne og sat dem igien, tages Fuglene, som hidindtil have ligget for og bag i Baaden, saasnart Folkene ere komne i Roelighed hiemme under Oen, og have ellers intet at forrette, da de bindes sammen i smaa Bundter. To og to af Roerskarlene sætte sig da over hver Tofte, især dem, der ere de nærmeste ved de Rum, hvori Fuglene ligge, samt paa den bagerste Tofte, Biti kaldet. De have da en gammel Lodline, tage hver for sig fem Fugle i Haanden lige om Halsen, lægge dem saa, at Hovederne vende imod Stier-

tene,

tene, og binde saa Lodlinien uden om Halsene. Der blive da 10 Fugle i hvert smaa Bundt, men Linen lade de blive heel, indtil de have bundtet 45 smaa Bundter paa et Baand. Naar Fuglene ere saaledes sammenbundne lave de sig til Reisen, tage Nederstaderne op, og underveis dreie Halsen om paa Fuglene, løsne dem af Snarerne, samt stable Brætterne i Baaden, som da de toge fra Landet; og naar de komme i Land, deeles Fangsten imellem Mandskabet, Baaden og Nederstaderne.

O.Olavsen del.

C.P. sc.

